

**Анализа: ОСОВРЕМЕНУВАЊЕ НА
УЧЕБНИЦИТЕ ПО ИСТОРИЈА**

Проект:

**Толкување на заедничката историја
на современото време**

Анализа:

**Осовременување на учебниците
по историја**

**Мировна акција/Aksioni Paqësor
Асоцијација на наставници по историја на Македонија**

Анализа:
Осовременување на учебниците по историја

Уреднички тим:
**Марина Ѓорѓиоска – Китаноска - Мировна акција
Мире Младеновски - Асоцијација на наставници
по историја на Македонија**

Експерти кои учествуваа во креирањето на анализата како коавтори:
**Проф. д-р. Катерина Тодороска
Доц. д-р. Зејни Мазлами**

Тренински тим и водители на дијалогските средби:
**Мире Младеновски
Емрах Реџеми
Боро Китаноски
Горан Талески**

Наставен кадар по историја од основните и средните училишта кои дадоа
исклучителен и несебичен придонес:

Наташа Матакова - СОУ Добри Даскалов, Кавадарци	Ирена Младеновска - ООУ "Мирче Ацев", Скопје
Дијана Рубелова - СОУУД "Димитар Влахов", Струмица	Љупка Христова - ОУ "Јоаким Крчовски", Скопје
Анита Зафоривска - СОУ "Гоце Делчев", Куманово	Здравко Стојкоски – НУ Музеј на Македонија Мерјем Емини – ОУ „Лирија“, Тетово
Кенан Исени - СУ "Д-р. Панче Караѓозов", Скопје	Харун Реџеми – ОУ „Миѓени/Братство“, Тетово
Валентина Стаменковиќ - СУ "Д-р. Панче Караѓозов", Скопје	Ивана Настовска – ОУ „Добре Јованиски“, Прилеп
Драган Трајчев – ОУ „Раде Кратовче“, Кочани	Фросина Аврамоска - ООУ „Климент Охридски“ - Прилеп
Никола Толоманоски – СОУ „Ристе Ристески Ричко“, Прилеп	Ана Мицевска - ООУ „Браќа Миладиновци“ с. Добрушево
Весна Баркова - ООУ "Панко Брашнаров", Велес	Драган Димов - ОУ "Александар Турунџев", Битола с. Кукуречани
Мире Младеновски – ООУ „Тихомир Милошевски“ – Скопје	Музафер Салиу – СОУ „Гостивар“, Гостивар

Издавачи:
**Мировна акција и
Асоцијација на наставници по историја на Македонија**

Лектура:
**Јулијана Талеска
Илир Ајдини**

Превод на албански јазик :
Крешник Ајдини

Дизајн:
Александар Дудески

2021

Содржината на оваа публикација е единствена одговорност на Мировна акција и АНИМ и на ниту еден начин не може да се смета дека ги одразува гледиштата на Цивика мобилитас, Швајцарската агенција за развој и соработка (SDC) или организациите што ја спроведуваат.

Содржина

Предговор	8
Вовед	11
Методологија	19
Генерален осврт на потребите за промена на учебниците по историја – дијалогски средби со наставнички кадар по историја	21
Проектни препораки.....	21
Кои се пораките кои сакаме да ги испратиме како историчари?	27
Работа со фокус групи за потребите на анализата со проф. д-р Катерина Тодороска и доц. д-р Зејни Мазлами	28
Работа на учесници и научни работници - анализа на учебниците	28
Средби со ученици и ученички од основно образование	28
Средба со ученици и ученички од средно образование	29
Спроведување прашалник за наставничкиот кадар вклучен во реализацијата на проектот и наставничкиот кадар кој не бил вклучен во проектот	30
Средба со наставнички кадар	31
Препораки од проф. д-р Катерина Тодороска и доц. д-р Зејни Мазлами	32
Заклучоци од проф. д-р Катерина Тодороска и доц. д-р Зејни Мазлами	35
За организациите	38
Мировна акција / Aksioni Paqësor	38
Асоцијација на наставници по историја на Македонија	40
За проектот	42
Биографии	43
Коавтори	43
Тренерски тим	46
Анекс 1	48
Осврт на одделни грешки во учебниците по историја од основно и средно образование. Проф. д-р Катерина Тодороска доц. д-р Зејни Мазлами	48
Учебници од основно образование	48
Учебници за средно образование	51
Анекс 2	55
Прашалник за проектот „Толкување на заедничката историја на современото време“.....	55

Предговор

Проектот „Толкување на заедничката историја на современото време“ го креиравме пред пандемијата со КОВИД-19, а со желба да започнеме процес на креирање препораки за подобрување и промена на учебниците по предметот историја. Секако, овој процес, сам по себе немаше да биде можен и започнат, доколку немавме сериозна поддршка од наставничкиот кадар по историја, кој беше вклучен во проектот.

Во текот на реализацијата, покрај пандемијата со КОВИД-19, се соочивме со неколку предизвици: во септември 2020 год., училиштата започнаа со реализација на настава на далечина, во ноември 2020 год., Р. Бугарија стави вето на земјава за започнување на преговори со Европската Унија, и Министерството за образование и наука започна процес на реформа во образованието, која директно има импликацији по предметот историја. Процесот на реформа започна во периодот ноември - декември 2020 год., и наиде на реакции од страна на наставничкиот кадар. Овие предизвици секако влијаа на нашата работа, но на еден отворен и конструктивен начин. Мирвна акција и АНИМ

ги поставија овие предизвици како важни точки за отворање на дискусии и дијалог, па наставничкиот кадар кој беше вклучен во овој проект, можеше да разговара за тоа како овие политички и општествени текови имаат влијание во училиниците и во училиштата.

За намерата на оваа публикација, која претставува отворање на еден процес за препораки за тоа како еден современ учебник по историја во 21 век би требало да изгледа, сакаме да потенцираме неколку клучни работи:

- Факт е дека програмите и учебниците по историја за основно и средно образование не се реформирани од 2005 година - што не е случај со другите предмети во образованието;
- Согледување на наставничкиот кадар по историја е дека наставниот план по историја промовира етничка подвоеност, дека е бинационален, а со самото тоа директно влијае врз учебниците и наставата и не промовира заедништво, иако РС Македонија е декларирани како мултиетничка држава;
- Етничката сегрегација во училиштата е силно присутна.

• Постои значајно отворен простор за подобрување на комуникацијата меѓу наставничкиот кадар низ професионални размени, соработка и изградба на капацитети.

Водени од овие општи перцепции и состојби во образованието кога станува збор за предметот историја, Мировна акција и АНИМ креираа стратешко партнерство за долгорочна работа во процесите поврзани со горенаведените предизвици.

Нашата долгорочна цел е: Создавање партнерства за изградба на мир и меѓусебно разбирање во образованието, додека со овој проект целиме да креираме: зајакнати капацитети на наставничкиот кадар по историја од основните и средните училишта од РС Македонија за критичко согледување на етноцентричните историски наративи и унапредување на начините на кои се изведуваат часовите по историја.

Чекорите за креирање на препораки се одвиваа етапно, во неколку фази. Во првата половина од реализацијата на овој проект, реализиравме обука за контекстуална разработка и изградба на група и три дијалогски средби со група од 18 наставници и наставнички по историја од земјава. Тренери за овие обуки

беа: Мире Младеновски, Горан Талески, Емрах Реџеми и Боро Китаноски.

Од јануари 2021 год. започнавме и процес на идентификување и избор на академски историчари кои ќе дадат своивидувања во врска со потребата за промена и подобрување на учебниците по историја. За оваа цел, Мировна акција и АНИМ започнаа соработка со проф. д-р Катерина Тодороска и доц. д-р Зејни Мазлами. Дел од нивнитевидувања се вклучени во оваа публикација¹.

Мора да посочиме дека анализа на учебници е комплексна работа, како од аспект на идентификување на грешки во учебниците кои се движат од технички/правописни до контекстуални и дидактички, така и од аспект на креирање на препораки за нови и современи учебници кои ќе ги следат тековите на современото образование.

Со овој проект, започнавме со првични длабински согледувања на потребите за промена на учебниците. Во таа насока, се обидовме да ги утврдиме недостатоците во учебниците и во програмата со помош на посветените наставнички и наставници.

1. Целосниот труд е доставен до Мировна акција и АНИМ и е достапен на барање.

Овој процес ни донесе и бројни согледувања. Најпрво, дека промената и подобрувањето на учебниците е долготраен процес кој бара широка расправа и консензус околу правецот во кој се сака да се оди, целите кои се очекуваат да се постигнат, начинот на конципирање на учебниците, како и временскиот период кој што е потребен за да се дојде до еден општоприфатен и современо конципиран учебник кој би ги задоволил потребите на учениците, како и на општеството во целост. Избрзаните реформи, и со најдобри намери, доколку не се жив процес кој подлежи на тековни промени според потребите, нема да вродат со плод. Наставничкиот кадар е столбот врз кој треба да се потпира реформата во образованието и нивното вклучување во овој процес е неопходна потреба.

Во оваа публикација, Мировна акција и АНИМ посочуваат на препораки за промена во

учебниците кои ќе промовираат мултикултурализам, изградба на мир и заедништво, критичко согледување на историските настани, додека проф. д-р Тодороска и доц. д-р Мазлами посочуваат на примери со пропусти и грешки во учебниците со кои се среќаваат учениците. И двајцата професори, даваат свои препораки и заклучоци како резултат на нивната анализа на учебниците базирана и врз средби со научни работници, наставници и ученици.

Во овој дел ни останува да се заблагодариме на групата од наставнички и наставници кои посветено работеа со нас на овој проект, а стратешки ги гледаме како долгорочни соработници.

Овој проект е поддржан од програмата на Цивика Мобилитас.

Реализацијата е од јуни 2020 год. до мај 2021 год.

Мире Младеноски

Претседател на Асоцијација на наставници по историја од Македонија

Марина Ѓорѓиоска-Китаноска

мировна работничка и координаторка на проектот од Мировна акција/Aksioni Paqësor

Вовед

Меѓуетничките односи во образованието ги среќаваме во бројни национални документи, поточно стратегии: Концепција на интеркултурното образование од 2015 год.², Стратегија за образованието за 2018 – 2025 година и Акциски план³ усвоена од страна Министерството за образование и наука, Стратешкиот план од МОН 2020 – 2022⁴ и Национална стратегија за развој на концептот за едно општество и интеркултурализмот на РС Македонија⁵, усвоена од страна на Владата на РС Македонија како и бројни документи/извештаи изготвени од страна на граѓанскиот сектор.

Сите овие документи, даваат акцент на меѓуетничката интеграција во основното и средното образование, подобрување на содржината на основното и средното образование,

како и подобрување на капацитетите на човечките ресурси во основните и средните училишта. Исто така, предизвиците во овие документи се многу слични, поточно идентификувани се етничката сегрегација во училиштата, недоволно квалитетната комуникација и учењето за „другите“.

Преку анализата направена за проектот, идентификувавме дека предметот историја не е вклучен во стратешките приоритети на институциите кога станува збор за меѓуетничка интеграција. Исто така, дел од проблемите кои ги идентификувавме, а ќе ги опфатиме со оваа акција, се тоа што курикулумот за предметот историја не е променет од 2005 година, што не е случај со останатите предмети. Овој курикулум, самиот по себе промовира етничка подвоеност и во својата поставеност е бинационален и овој пристап се рефлектира во учебниците по историја, а со самото тоа и во наставата, иако РС Македонија се декларира како мултиетничка и мултикултурна држава.

2. <http://www.mon.gov.mk/images/Konceptija-mk.pdf>

3. <http://www.mon.gov.mk/index.php/dokumenti/strateshki-plan>

4. <http://mrk.mk/wp-content/uploads/2020/02/%D0%A1%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B5%D1%88%D0%BA%D0%B8-%D0%BF%D0%BB%D0%B0%D0%BD-2020-2022.pdf>

5. <https://vlada.mk/node/19447?ln=mk>

Во март 2021 год., Министерството за образование и наука (МОН) ја изготви концепцијата за основно образование⁶. Оваа концепција дава јасна слика и насоки за тоа во кој правец ќе се движат реформите во основното образование.

Следејќи ги стратешките определби на Министерството за образование и наука, а со тоа и тековните реформи што ги предвидува самата концепција, цениме дека оваа наша иницијатива со овој проект е комплементарна со стратешките приоди на МОН.

Така, според концепцијата за основно образование која го цитира Законот за основно образование, утврдено е дека правото на образование на секое дете ги утврдува начелата врз основа на кои се развива основното образование: најдобар интерес и целосен развој на ученикот; еднаквост, достапност, пристапност и инклузивност; општообразовен карактер на основното образование; обезбедување квалитетно образование и меѓународна споредливост на знаењата на учениците; активно учество на учениците во животот на училиштето и заедницата; подготвување на ученикот за доживотно учење;

прифаќање на различностите, мултикултурализам и интеркултурализам; грижа за физичката безбедност и здравје; автономност, компетентност и одговорност и партнерство помеѓу училиштето, родителите, односно старателите и единиците на локалната самоуправа. Законот ја нагласува заштитата од дискриминација и промоцијата на еднаквост, како и инклузивниот карактер на основното образование.

Секако, во оваа насока ќе потенцираме дека интерес на Мирвна акција и АНИМ е исто така и реформата во средното образование, за предметот историја, како во гимназиското така и во насоченото, стручно образование.

Досегашни иницијативи и истражувања за промени и потреби за изучување на предметот историја во РС Македонија

Асоцијацијата на наставници по историја на Македонија (АНИМ) активно работи во полето на унапредување на предметот историја, на начинот на кој се предава во училниците и пред сè, на вклучување на наставничкиот кадар во креирањето препораки за можни промени во системот на изучување на историјата.

6. <https://mon.gov.mk/content/?id=3785>

Во 2011 – 2012 година АНИМ учествуваше во проектот „A key to Unlock the Past“⁷, заедно со ЕУРОКЛИО (Европска асоцијација на едукатори по историја), при што е изготвена публикација која претставува севкупно скенирање на процесот на креирање и публикување на учебниците по историја. Оваа анализа е направена на барање на тогашниот министер за образование и наука, г. Панче Кралев во 2011 год.

И покрај направената анализа, промени во учебниците по историја не се направени во периодот по 2012 година. Се чини дека препораките воопшто не беа земени предвид при идното креирање на политики за наставата по историја.

Анализата е достапна и многу детално го разработува процесот на изучување на историјата од додипломските студии, па сè до предавање на предметот и усовршување на наставничкиот кадар преку континуирано учење.

Наодите кои ги издвоивме од анализата A key to Unlock the Past, се и денес релевантни, па за таа цел ќе се обидеме да направиме поврзувања

со концепцијата на МОН и проектната иницијатива за промена, надоградба и подобрување на учебниците по историја за основно и средно образование.

Учебници по историја, анализа од 2012 год. - поврзувања

Концепцијата за основно образование на МОН разработува национални стандарди на осум подрачја. За потребите на овој проект, ние ќе се задржиме на шестото подрачје со кое и се поврзуваме, Општество и демократска култура: Тука спаѓаат компетенциите што се однесуваат на познавањето и разбирањето на себе си, за општеството, неговата историја и организација, за економските и политичките концепти, структури и движења, како и за вештините и ставовите што треба да овозможат ученикот да се однесува демократски и одговорно во училиштето и во иднина да биде одговорен граѓанин и мотивирано и активно да учествува во општествениот и граѓанскиот живот.

Цениме дека следните наведени забелешки за учебниците по историја, треба да бидат земени предвид при реформата на предметот историја⁸:

7. A Key to Unlock The Past – History education in Macedonia: An Analyses od today's suggestions for the future - Joke van der Leeuw-Roord, EUROCLIO – European Association of History Educators, The Hague/Skopje, 2012.

8. A Key to Unlock the Past.

- Учебниците по историја споро се подобруваат во насока на дизајн и технички квалитет. Постои можност за избор на тоа кој учебник ќе се користи. Покрај учебниците, има недостаток на квалитативни ресурси, кои ќе се користат за реализација на активната настава и вклучување на учениците, а со цел да ја учат и разберат историјата. Авторизирани дигитални материјали за предметот историја наменети за наставничкиот кадар и учениците не се достапни, ниту на македонски ниту на албански јазик.

- Процедурите за пишување и публикување на учебници не се транспарентни. Најчесто, академските историчари ги креираат темите, додека практичарите (наставничкиот кадар) и нивните компетенции за учење и предавање на историјата се запоставени. Авторите Албанци имаат ограничено влијание врз целокупниот концепт на учебниците.

- Историските настани во земјата и регионот се со конфликтна позадина и често се поле на изучување на национални и регионални експерти во изминатите дваесет години. Сепак, нивните рефлексии, прашања и дебати поврзани

со квалитетот на учебниците по историја во Македонија не донеле до значајни промени во учебниците.

Следните препораки, од анализата *A key to Unlock the Past* од 2012 год., ќе придонесат реализација кон четвртото и шестото подрачје од концепцијата:

- Моменталниот курикулум за историја во Република Македонија, треба да биде повторно обмислен и ревидиран, базиран на скорешниот развој на историските истражувања како и врз теоријата за едукација за историја. Групи на иновативни и обучени едукатори за историја како и историчари, но исто така и поширока јавност би требало да бидат вклучени во овој процес. Приодот на „брзи решенија“ не е опција. За да се дозволи креирање на фундаментална реформа, потребен е разумен период од две до три години.

- Образованието по историја треба да ја изучува историјата на луѓето кои живеат во Македонија, почитувајќи ги различностите, но и да ја негува припадноста преку надминување на тековните поделби на македонските и албанските наративи. Наративите од минатото треба да бидат подобро балансирани меѓу аспектите

кои обединуваат и аспектите кои разединуваат. Потребни се вештини и обуки за изучување на различностите.

- Постои потреба од креирање на иновативни, дигитални едукативни материјали, со цел да ја направиме историјата релевантен и инклузивен предмет за учениците. Наставничкиот кадар по историја и нивните училишта треба да имаат ресурси, документација, визуелни и други материјали од широк спектар, кои го охрабруваат толкувањето на историја и интеракцијата, кои се потребни за иновативно учење и предавање. Треба да се стимулира употребата на алтернативни едукативни алатки кои ќе го компензираат моменталниот недостаток на избор во комерцијалниот пазар за учебници.

Учебници по историја, анализа од 2017 год. – поврзувања

Во 2017 год., АНИМ повторно во соработка со EURO-CLIO и CDRSEE Центарот за демократија и помирување на Југоисточна Европа ја изготвија публикацијата Е-Пакт⁹, којашто е истражувачки извештај, со наслов „Наставниците за

наставата“. Таа дава јасна слика за тоа како наставниците ја гледаат тогашната состојба и идниот развој на наставата по историја во Западен Балкан.

Овој истражувачки извештај е детален и креиран со фокус-групи од наставници и наставнички од регионот на поранешна Југославија. Обработува теми кои се клучни за реформите по предметот историја, а тоа се: Почетна обука на наставници; Вработување и професионален развој; Наставниците во училиштата и образовните системи; Дали е изменета наставната парадигма; Контроверзни теми и чувствителни теми, како и дискусии и заклучоци.

Од оваа анализа, ќе издвоиме само дел од наодите кои ги сметаме за битни и релевантни за оваа анализа од 2021 год. и секако се однесуваат и на курикулумот по историја за РС Македонија.

Поврзувањето со овој истражувачки извештај од 2017 год., го базираме на фактот што моментално во сите учебници по историја од основно и средно образование не се изучува периодот по осамостојувањето на РС Македонија. Новата историја на крајот од дваесеттиот век до денес не се обработува. Секако оваа скорешна историја има свои предизвици, своја специфика, и недостасува пишан материјал врз база

9. Автори: Деа Мариќ и Родољуб Јовановиќ.

на кој ќе биде креирана програмата за предметот историја. Контроверзните и чувствителни теми кои ја третираат скорешната историја, воопшто не се изучуваат.

Дел од наодите од истражувачкиот извештај се релевантни и денес во 2021 год., а се однесуваат на изучување на скорешната историја:

Во поглавјето 3.4.3. Дали образованието во историјата има поголем придонес, потенцирано е следново: Наодите покажуваат дека некои наставници се чувствуваат многу непријатно предавајќи контроверзни теми во нивното општество. Некои од нив целосно ја избегнуваат темата на неодамнешните војни, додека други се соочуваат со неа (поединечна наместо колективна вина, почит кон различностите) преку други теми (Холокауст, Втората светска војна).

Во делот 3.4.4. Останатите и тешките теми, за РС Македонија, потенцирано е следново: Случајот на Македонија е малку покомплициран. Иако постојат заеднички учебници по историја (преведени на двата јазика) кои содржат и македонски и албански наративи од минатото, следниве цитати даваат интересни увиди за тоа како идејата за „заедничка“ историја игра улога во наставната практика.

Цитат: За да биде јасно, има ист учебник, кој е на албански и на македонски јазик, но дали ќе донесам некој дополнителен материјал на часот или повеќе ќе ги запознаам учениците со одредени теми, тоа зависи од мене.

Учебници по историја, анализа од 2021 год. – поврзувања

Конечно, во овој воведен дел од оваа анализа, ќе го образложиме процесот на разработка на содржините и практиките за изведба на часовите по историја кои третираат етнички теми.

Факт е дека оваа анализа Мировна акција и АНИМ ја креираат во временска дистанца од вкупно 9, односно 4 години, но и во студијата од 2012 год., и во истражувачкиот извештај од 2017 год., предизвиците се слични, адресираат проблеми кои се тековни и денес, и може да се забележи дека нема институционален континуитет за надминување на предизвиците, кои се посочени во двете анализи.

Оваа состојба, пред сè, се должи на фактот дека учебниците по предметот историја не претрпеле никаква реформа. Оваа ситуација само го продлабочува проблемот, додека наставничкиот кадар останува да работи со стари и надминати наставни програми.

Од мај 2020 год., Мировна акција и АНИМ иницираат процес за реформа на предметот историја, поточно за промена на учебниците, сега и во услови на пандемија со КОВИД-19.

Овој процес вклучи длабинска работа со група од 18 наставници и наставнички по историја од земјава, кои предаваат во основни и средни училишта лоцирани во урбани и рурални средини. Во овој воведен дел, ќе потенцираме преку кои теми ги разработувавме етничките прашања за предметот историја: Тренинг за изградба на доверба и разработка на важни теми од сегашноста кои влијаат врз меѓуетничките односи и меѓуетничкиот дијалог, реализиран во периодот 24-27 август 2020 год, на платформата Зум (Zoom). Дневната реализација на програмата беше по 4 часа. Тема: Контекстуална разработка и изградба на група.

- Реализација на првата дијалогска средба во периодот 24-25 септември 2020 год. на платформата Зум. Дневната реализација на програмата беше по 4 часа. Тема: Разбирање на конфликти и етнички идентитети.

- Реализација на втората дијалогска средба во периодот 13-14 ноември 2020 год. на платформата Зум. Дневната реализација на програмата беше по 4 часа. Тема: Мултиперспективност, вовед во соочување со

минатото и вовед во транзициска правда.

- Реализација на третата дијалогска средба во периодот 17, 18, 21 и 22 декември 2020 год. на платформата Зум. Дневната реализација на програмата беше два дена по 2 часа и два дена по 3 часа. Тема: Разработка на животни приказни од 2001 год. преку документарен филм и животни приказни од архивата на Мировна акција како и анализа на учебниците по историја низ призма на претставувањето на етничките херои, улогата на жената и наративите кои се користат во учебниците по историја.

- Креирање на практикум за изведба на часовите по историја – алатка за реализација на настава на далечина за основните и средните училишта, креирана од наставничкиот кадар кој учествува во проектот, а со цел креирање на партнерски, меѓуучилишни активности кои разработуваат заеднички теми од современата историја. Секако, целта на практикумот е да биде отворен ресурс за сите наставници и наставнички по предметот историја и да промовира заедништво, демократски вредности и изградба на мир.

Овој процес е секако и изградба на капацитети за наставничкиот кадар, но исто така е комплементарен со националните стандарди и подрачјата четири (IV) и шест (VI) опишани во Концепцијата за основно образование на МОН.

Наша искрена заложба е овие искуства и увиди да се пресликаат во целокупното основно и средно образование за предметот историја. Овој период, кога треба да се пилотираат и креираат модулите за историја и општество во основното образование, сметаме дека е од клучно значење да се почне со сеопфатен процес на реформа на учебниците по предметот историја, а овој процес да

ги опфати и да ги вклучи наставниците и наставничките кои го предаваат овој предмет.

АНИМ и Мировна акција ги имаат експертизата, ресурсите и увидите и цениме дека можеме да бидеме сериозна поддршка кога станува збор за изградба на капацитети, пилотирање на иновативни приоди за предметот историја и секако едукација за теми кои обработуваат изградба на мир преку соочување со минатото, транзициска правда, интеркултурализам, секако низ призма и на родовите прашања.

Методологија

Во оваа публикација упатуваме на општи препораки за промена на учебниците по историја и на перцепциите кои ги има наставничкиот кадар за оваа потреба, вклучен во реализација на овој проект. Исто така, свои гледишта, изразени преку анализа на учебниците имаат и двајцата експерти чии препораки и заклучоци се дел од оваа публикација.

За да стигнеме до креирањето препораки, користевме неколку методи. Имавме процес на изградба на капацитети за наставничкиот кадар преку инклузивен и дијалогски процес каде што покрај разработка на теми поврзани со соочување со минатото, култура на сеќавање и изградбата на мир, разговаравме и за самите учебници. Дијалогскиот приод за разработка на темите во учебниците го направивме преку изградба на доверба, како соодветно да ја претставиме историјата, какви се сликите за нас и другите во учебниците, анализиравме кои личности се опишани како херои во учебниците и секако разговаравме колку и како е застапена родовата перспектива. Тренерскиот

тим исто така користеше ресурси од Мирвна акција, поврзани со војната и/или вооружениот судир од 2001 год., како и животни приказни и документарен филм. Деталната документација од дијалогските средби е достапна на барање.

Исто така, како дел од овој проект, ги поддржавме наставниците и наставничките да креираат практикум за реализација на воннаставни меѓуучилишни активности поврзани со предметот историја. Оваа иницијатива резултира со ресурс за сите наставници и наставнички по историја кој обработува часови изведени на далечина. Цениме дека дигитално поврзување и соработка е модернизација на комуникацијата меѓу училиштата и во секој случај го следи чекорот на генерациите од 21 век.

Академската стручна јавност е исто така важна да се вклучи со свои согледувања за учебниците по предметот историја. За оваа цел ги ангажиравме проф. д-р Катерина Тодороска од Институтот за национална историја и доц. д-р Зејни Мазлами од Универзитетот во

Тетово. За конципирање на нивните увиди, професорот и професорката ги разгледаа и дадоа свои коментари за учебниците од основно и средно образование по предметот историја¹⁰, имаа онлајн средби со ученици и ученички, наставнички кадар и беше спроведен прашалник за наставничкиот кадар кој беше дел од овој проект и наставничкиот кадар кој не беше дел од проектот. Двајцата професори дадоа и свои увиди за спроведувањето на наставата на далечина.

Делови од нивниот труд се дел од оваа публикација.

10. <https://www.e-ucebnici.mon.gov.mk/>

Генерален осврт на потребите за промена на учебниците по историја – дијалошки средби со наставен кадар по историја

Проектни препораки

Групата беше составена од 18 наставнички и наставници кои доаѓаа од урбани и рурални средини, од различни краеви на земјава: Скопје, Велес, Прилеп, Кукуречани, Добрушево, Кавадарци, Гостивар, Тетово, Куманово, Кочани и Струмица, како и еден кустос од „Музеј Македонија“. Ваквиот географски опфат ни овозможи да споделиме искуства кои реално ја отсликуваат состојбата во основните и средните училишта кога станува збор за анализа на предметот историја. Имавме претставници и претставнички од 11 основни општински училишта и 7 средни општински училишта од кои три гимназии и 4 насочени/стручни училишта. Групата од 18 наставници и наставнички е претставена со 11 жени и 7 мажи, од кои 12 се етнички Македонци, 4 Албанци и 2 се Србинки.

За да може да разговараме за анализа и идентификување на потребите за промени кои треба да се направат во учебниците по историја, работевме низ дијалошки

средби. Овие дијалошки средби имаа цел да обезбедат безбеден и доверлив простор за дискусија во самата група, за теми поврзани со изградба на култура на сеќавање и изградба на мир.

Поаѓајќи од перцепцијата дека учебниците по историја не се променети од 2005 г. и истите се креирани со застарена програма, Мировна акција и АНИМ креираа програма за дијалог и изградба на капацитети на наставничкиот кадар. Програмата ги содржеше следниве теми:

- Етнички идентитети
- Трансформација на конфликти
- Мултиперспективност
- Вовед во соочување со минатото
- Вовед во транзициска правда
- Отворање на дијалог за разбирање и разработка на војната во 2001 год.
- Родови прашања

За целта на оваа анализа, би потенцирале некои од согледувањата од третата дијалогска средба¹¹ каде што разговаравме за неколку аспекти, важни за процесот на промена на учебниците по историја:

Како би требало да изгледа едно соодветно (сестрано, реално, човечно и чесно) претставување на историјата?

Учебниците претставуваат основно наставно средство и алатка за изведување на наставата и со самото тоа нивниот квалитет е од пресудно значење. Доколку тие за наставниците претставуваат помошно наставно средство за спроведување на наставата, истите за учениците претставуваат основно наставно средство за добивање информации за минатото и изучување на историјата. Прилагоденоста кон способностите и психолошко-моторичките можности и возраста на учениците е од пресудно значење. Истите треба да бидат напишани во јазичен стил лесно разбирлив за возраста на учениците, а наративот да не биде наведувачки, туку да

отвора простор за критичко размислување и носење на сопствени заклучоци. Истото може да се постигне со помош на зачестено користење на примарни извори кои би се користеле во учебниците или би биле посочени како додатен наставен материјал. Секако истото стимулирано со помош на конкретни и јасни прашања, задачи и активности кои би го стимулирале процесот на критичко размислување и решавање на проблеми. Тоа може да се постигне пред сè со користење на прашања од отворен тип: Зошто? Како? Со која цел?... кои за жал многу ретко се користат во нашите учебници, наспроти најзастапените прашања од затворен тип: Кој? Кога? Каде?, а кои нудат поттикнување само на репетитивно знаење и не побудуваат поттик за развивање на вештини кај учениците. Нешто што е утврдено како насушна потреба во 21 век во бројни релевантни меѓународни истражувања, заклучоци и препораки од значајни меѓународни организации чиј потписник меѓу другите е и РС Македонија.

Отворањето на контроверзни и чувствителни теми заслужуваат свое место во еден современ учебник и наставна програма воопшто. Тие теми секако се присутни во секојдневниот живот на учениците и порано или подоцна секој од нив се соочува

11. Документацијата од третата дијалогска средба е со детални увиди за анализа на учебниците направена од наставничкиот кадар вклучен во проектот.

со истите. Доколку овие теми не се третираат во рамките на наставата по историја и бидат дел во курикулумите, а со тоа и во учебниците, тогаш се остава огромен слободен простор за нивно третирање надвор од контролирана и безбедна средина како што е училницата. Тоа од друга страна може да доведе до продлабочување на јазот и поделеноста на „ние“ и „тие“, јакнење на предрасудите, ширење на омраза, со што директно се влијае кон стабилноста и мирот во земјата, но и пошироко во регионот.

Имајќи го сето ова предвид, лесно се увидува важноста на предметот историја за изградба на мир, соработка и зацврстување на стабилноста на државата.

Од друга страна, силно обременетите учебници со факти и податоци, нивна неповрзаност во јасен концепт и со јасна порака за промовирање мир и толерантност, натрупани со нејасно толкување на минатото, поткрепено со висок стил на изразување во учебниците и неповрзаност на наставните содржини, не овозможуваат можност за учениците да видат „голема слика“ на поврзаноста на историските

процеси во светот, регионот и во Македонија. Со самото тоа, учебниците не служат на својата основна намена. Воедно, предизвикуваат незаинтересираност кон изучување на минатото, а со тоа и кон разбирање на сегашноста и сопственото опкружување.

Дидактичката поставеност на учебниците кои се засега во употреба не успева да ги задоволи потребите за развивање активна настава во која што ученикот е во центарот на наставата и сè уште се пишуваат на начин и стил познат како „читај и помни“, нешто што има свои длабоки корени во еден систем кој одамна сме го напуштиле како општество, но сепак делува како да сме сè уште заглавени во истиот. Модернизацијата на дидактичкиот дел на учебниците е првиот чекор кон надминување на овој ретрограден проблем.

Во натамошниот дел од текстот ви претставуваме одредени согледувања на наставниците кои беа дел од овој проект во однос на прашањата што треба еден учебник / што не треба да содржи и на кои принципи треба да се базира:

Што да содржи?

- Факти / оригинални документи / фотографии
- Мал дел од историските извори, издвоени, кога се објаснува некој настан / богатство на историски извори за подобро да се согледа настанот од повеќе страни
- Приказни од секојдневниот живот на луѓето за дадениот настан, процес, период
- Лични приказни од обични луѓе, орална историја
- Објаснување на причините за одреден настан
- Таму каде што е релевантно: погледи од „другата“ страна
- Чувствителни прашања (кои се држат под тепих)
- Реалноста (тоа што е, да биде)
- Да содржи историја, а не факти кои ги наметнува политичката гарнитура во дадениот период
- Гледање на настанот/појавата како дел од целата слика, а не како да е независен од сè друго
- Општествено-политичката и културната слика во тој момент кога се истражува тој настан
- Извлекување на поука од последиците
- Да ги очовечува актерите
- Чесно истражување на тоа што се случило
- Мултиперспективност

Што да не содржи?

- Да не содржи еднострани гледишта, да нема „една вистина“, да има мултиперспективност
- Да нема наметнати заклучоци, да оставиме учениците да можат да донесат индивидуална одлука
- Да нема премногу текст
- Да бидат искажани позитивните и негативните страни.
- Да нема омаловажување од еден кон друг. Да има почит.
- Да нема интерпретација, туку да се остават децата да влечат заклучоци врз основа на фактите, доказите итн.
- Да нема еднострано гледање на содржината
- Да не содржи навреди, поточно навредливи зборови. Да нема говор на омраза
- Да нема содржини со фактографски грешки
- Вистината да биде објективно толкувана за да можеме да се разбереме
- Да нема грешки во преводот. Преводите да бидат професионално направени и да бидат лектурирани
- Да нема учење само во училиница
- Да не се преоптоварува материјалот со непотребни факти (датуми, личности)
- Рецензиите на преводите на учебниците по историја да бидат направени од историчари
- Да нема сугестивни мисли. Да нема наведувачки наратив
- Да нема реченици со стереотипно и дискриминаторско насочување
- Да не има изразен национализам, расизам, итн.
- Да нема пропаганда.

На кои принципи да се базира?

- Единство на различности
- Современи методи (мултиперспективност)
- Реалност базирана на научни принципи
- Принцип на објективност и веродостојност
- Компаративност
- Истражување
- Научност

Кои се пораките кои сакаме да ги испратиме како историчари?

Кога лично би бил/а вклучен/а во реформите што би реформирал/а? - Изјави

- Пораката ми е да не се брза. Да се вклучат практичари. Не може некој кој не бил во образование да одлучува.
- Јас би ги реформирала програмата и начинот на работа. Оценуваме способност да се меморира. Да се промени начинот на оценување на учениците. Да не се оценува фактографија, меморирање.
- Се би сменила во наставната програма како и начинот на предавање и оценување.
- Како искуство, можам да споделам дека во еден период бев ангажиран како професор по историја во едно приватно училиште во Скопје. Имам поголема слобода во подготовката на наставниот материјал, изборот на учебниците и планирањето на часовите, што беше предизвик и беше подобро поставен начинот на работа во споредба со државното школство. Потоа бев информиран дека заради потребата од меѓународна акредитација, училиштето подготвува нова наставна програма која вклучува интеграција на повеќе предмети во еден, меѓу кои и историја. Ми беше речено дека поради тоа училиштето има потреба од посоодветен кадар, со стекнато образование надвор од Македонија и кој незадолжително мора да биде историчар. Можеби треба да размислуваме на проширување на погледите и опсегот на изучување на историјата. Вака поставена, неа некако како да ја тури времето. Треба да бидеме поотворени кон нови идеи.
- Би ја променил историјата според искуството од вакви семинари. Да се учи минатото, ама не од денешна перспектива.
- Реформи, ДА! Има потреба за промена на програмата, но отфрлање на историјата целосно, не. Историјата треба да си остане.
- Потребен е широк консензус. Треба да се даде време за реформи. Да се согледаат недостатоците и на нив да се работи. Историјата дава можност за развој на критичко размислување. Таа треба да ги центрифузира другите општествени науки. Да биде вистинска учителка на животот. АНИМ правеле алтернативни наставни програми во минатото. Сме се саморазвивале. Релевантни сме и потребен е концепт, но да се развие во обратна насока.
- Треба обука за наставници за нови методи на работа. Ние имаме нула обуки од страна на системот како историчари. Целоживотното учење на пример. Зошто не е промовирано кај наставничкиот кадар? Тоа треба да е системски, а не доброволно.

Работа со фокус групи за потребите на анализата со проф. д-р Катерина Тодороска и доц. д-р Зејни Мазлами

Работа на учесници и научни работници - анализа на учебниците

Со цел да се запознаеме со работата и целта на проектот, одржавме два состанока и тоа на 14 јануари 2021 година и на 11 февруари 2021 година, преку платформа Зум. На состаноците, од наша страна беше побарана средба со ученици и наставници кои партиципирале во проектот.

Средби со ученици и ученички од основно образование

17.2.2021 беше реализирана првата средба на Зум, во присуство на наставниците, со ученици од основните училишта.

На средбата, со учениците разговаравме за неколку теми, од интерес на проектот. Една од темите беа учебниците по историја. Забелешки и коментари за текстовите во нив и нивната разбирливост за учениците. Секој ученик даде свое видување на начинот и стилот на кој се напишани темите обработени во учебниците. Општата слика која ја добивме и ја пренесуваме, врз основа на ставовите на учениците е следна:

- Учениците не учат од учебниците туку од она што наставниците ќе им го пренесат за одредена лекција. Причината е високиот стил на изразување во нив, пренатрупаните текстови

со многу имиња и години. Така што, учениците не се во состојба да ги меморираат сите фактографски податоци.

- Во совладувањето на зададениот материјал многу им помагаат презентациите од наставниците, кои се подготвени на разбирлив и лесен начин за разбирање.

- Учениците имаат замерки што во учебниците се учи многу повеќе за политичка историја, а недостасува историја на секојдневниот живот и општите случувања во еден период, како на пример историја на спортот.

- Учениците кои посетуваат настава на албански јазик ја искажаа својата забелешка на преводот на учебниците. Така, некои лекции им се неразбирливи, а тоа го коригираат наставниците кои секогаш го објаснуваат она што е нелогично во текстот на некоја лекција.

Во текот на средбата со учениците од основните училишта, беше изразена желба некои од нив, да дадат свои предлози во врска со учебниците по историја. Предлозите кои ги добивме, до затворање на оваа анализа, ги даваме во форма во која учениците ги доставија до нас.

На прашањето: „Што јас би променил/а во учебниците по историја“ некои ученички наведоа:

- Да има поразбирлив текст;
- Повеќе да се пишува за секојдневниот животот и културата на народите;
- Да има повеќе карти на кои ќе бидат убаво претставени териториите на државите;
- Да има појасни зборови или речник со објаснување на некои поими;
- Лекциите да бидат пократки и во нив да бидат претставени само основните и суштествените работи;
- На крајот на секоја лекција да има заклучок со најбитните работи.

Средба со ученици и ученички од средно образование

Втората интернет средба со професори и ученици од средните училишта се одржа на 18.2. 2021.

Со оглед на фактот што овие ученици се повозрасни и го завршиле основното образование, кај нив беше забележлива поголемата елоквентност и потребата да го искажат своето мислење за поголем спектар на теми.

Согласно нивните одговори, ги извлековме следните заклучоци:

- Едногласни се дека материјалот кој во средно образование го учат се повторува од основно образование, само малку проширено. Поради тоа,

дел од нив, бараат да има поразличен и поинтересен пристап кон темите, а за таа цел предлагаат да се намали политичката историја. Збогатување би се направило со историја на спорт, историја на култура, историја на информатика и историја на секојдневниот живот.

- Во лекциите има премногу фактографија која треба да се меморира, што за учениците е невозможно, бидејќи имаат и други предмети за учење. Така што, забелешката е да се направи рационализација на датуми и имиња на учесници во настаните.

- Монотонијата која е присутна во одредени лекции да биде разбиена со повеќе дополнителни

елементи. За тоа предлог на учениците е позастапени да бидат карти, фотографии и факсимили на документи, кои потоа би ги анализирале на час.

Спроведување прашалник за наставничкиот кадар вклучен во реализацијата на проектот и наставничкиот кадар кој не бил вклучен во проектот

За потребите на нашата анализа, беше изготвен и прашалник за наставниците составен од 10 прашања. Притоа, беа анкетирани вкупно 25 наставници вработени во основно и средно образование, 15 од нив беа вклучени во проектот и 10 беа надвор од проектот.

- Мнозинство наставници мислат дека учебниците по предметот историја се со застарен концепт и содржина, имаат потреба за видливи промени.
- Сите наставници без исклучок имаат забелешки за пропустите во учебниците, а само дел од нив реагирале во меѓусебни средби во своите училишта, но без некаков резултат. Немало реакции до Министерство за образование и наука, со оправдание дека нивните забелешки нема да бидат разгледани и прифатени.

• Сите анкетирани наставници одговориле дека целосно ги почитувале наставните планови и програми. Има и такви кои правеле одредени модификации и дополнувања кои ги сметале за неопходни.

• Анкетираниите наставници сметаат дека чувствителните теми треба да се предаваат со помалку страст, со повеќе внимание и дополнителни објаснувања.

• Сите наставници без исклучок се согласуваат дека во учебниците има повеќе од потребно политичката и воената историја, а помалку од општествена и културна историја.

• Поголемиот дел од учебниците се со заедничка историја на Република Македонија, со помалку национален наратив, да се изучува историјата на Албанците во Македонија, а историјата на албанскиот народ да биде третирана како историјата на другите соседи. На помал дел од анкетираниите наставници не им пречи и во иднина да бидат делени тематски.

• Поголемиот број наставници се за соочување со проблематичните теми, но само ако тоа е во функција и со крајна цел за правилно соочување со минатото, заради меѓусебно

разбирање, толеранција, соживот итн. Помал дел одговориле дека овие теми треба да се избегнуваат поради возраста на учениците.

- Речиси сите анкетирани наставници оценуваат дека настаните од 2001 година треба да бидат дел од наставните планови и програми. Треба да се обработат фактографски, без емоции и пристрасност. Сметаат дека на настаните треба да им се пристапи од повеќе аспекти. Дел од наставниците се против со оправдување дека нема доволна временска дистанца.

- На сите анкетирани наставници им пречи, а дел од нив и се вознемирени за злоупотребата на историски настани и личности за политички цели, особено кога има погрешно толкување на историските факти, но не ставаат акцент на тоа за време на наставата.

- Сите анкетирани наставници кои се вклучени во проектот и надвор од проектот мислат дека проектите и работилниците се од посебен интерес и од голема помош бидејќи придонесуваат за професионална надградба и им помагаат за подобро разбирање и поразлично толкување на историските теми.

Средба со наставнички кадар

Покрај тоа, на 15.4.2021 година се одржа средба со наставници, на Зум, на која присуствуваа сите 18 наставници кои беа дел од проектот:

Наставничкиот кадар, при ова средба, ги потврди некои од нашите ставови од анализата на учебниците по историја, но дадоа и многу корисни сугестии. Нивните видувања се содржани во заклучокот и препораките.

Препораки од проф. д-р Катерина Тодороска и доц. д-р Зејни Мазлами

Имајќи го предвид мултиетничкиот состав на населението во Македонија, цениме дека лекциите во учебниците по историја треба да се однесуваат на државната историја.

Учебниците по историја, кои се во актуелна употреба се работени врз основа на застарена наставна програма, бидејќи од 2005 година нема промена на наставните планови и програми за основно и средно образование. Тоа побарува нивно итно менување и пристапување кон осовременување на наставата по историја и учебниците за нејзино изведување.

Во минативе 30 години на глобално и државно ниво се направени значајни промени чие изучување во историска конотација се неопходни. Тоа ќе значи ставање акцент на заедничките активности на сите партиципенти во секојдневниот живот на македонската држава. Во таа насока, во учебниците по историја треба да се изучува периодот од распадот на југословенската федерација и причините за осамостојувањето на Република Македонија како суверена држава.

Современата историја на Република Македонија е богата и со значајни датуми и настани од меѓународен карактер од кои што ќе го спомнеме само 8 април 1993 година кога Република Македонија е примена во ООН. Тоа не значи дека другите датуми се помалку важни, но нивното изучување бара широка експликација, која цениме дека за ученици од основно образование не би била препорачлива.

Поради перцепцијата за осовременување на македонските учебници по историја сметаме дека, тие треба да содржат теми кои кај учениците ќе побудат заедништво и припадност на мултиетничка држава. На тој начин, врз сознанијата за мината заедничка соработка на дејци од различните етникуми на македонската територија треба да се надградат чувства за припадност кон државата и потреба за нејзин иден просперитет.

За остварување на таа цел нашата препорака е дека во учебниците по историја треба да се изучува општата историја во VI, VII и VIII одделение, додека во IX одделение да се стави акцентот врз

државната историја. Ова пак, би се однесувало, во поголем и посложен обем и за учениците од четвртата година гимназиско образование и за учениците од завршните години на средното образование. На тој начин, учениците би се запознале и со настани и личности кои партиципирале во создавањето и развојот на нивната држава. Со тоа би се намалила тензијата меѓу наставниците и учениците од различните етникуми кои ја прават македонската држава богата и единствена, што би се постигнало со намалување на наставните единици во кои се говори за политичката и воената историја, а зголемување на теми од секојдневниот живот, историјата на културата, историја на спортот, историја на техниката итн.

Следната наша препорака се однесува на начинот на изготвување на учебниците. Според наше мислење во сите степени на подготовка, па и во пишувањето на учебниците, задолжително треба да бидат присутни наставници од образовниот процес. Ваквиот наш став го темелиме на досегашното искуство со неразбирливост и фактографска набиеност на текстовите во учебниците, кои во актуелните учебници по историја се напишани на висок стил кој не соодветствува ниту на возраста на учениците, ниту на нивната подготвеност да

разберат обемен, а недоволно објаснет текст.

Во учебниците да бидат застапени повеќе карти, фотографии, факсимили и други визуелни елементи кои ќе соодветствуваат со наставните единици и ќе помогнат во нивното разбирање.

Воедно, за полесно совладување на наставните единици, препорачуваме изготвување електронски прирачници и историски читанки.

Така изготвените учебници ќе се отстрани можноста за користење на националистичка реторика во образовниот процес, ќе се надмине досегашната биетничност на материјалот во учебниците, а на учениците ќе им се овозможи да научат и за улогата на, условно речено, другиот во градењето на македонската мултуетничка држава.

Современ учебник по историја во основа треба да нуди мноштво на можности не само за стекнување на знаење туку и поттикнување и развивање на вештини кои се многупотребни во современото живеење. Овде особено ја имаме на ум вештината за критичко размислување и решавање на проблеми, за која предметот историја нуди голем простор. За постигнување на таа цел учебниците треба да

бидат дидактички осовремени и да бидат збогатени со илустративен материјал кој што е во функција на анализа и толкување (историски карти, графички прикази, табели, примарни извори...), како и за изградба на сопствени ставови кај учениците во однос на одредени историски процеси.

Воедно, топло препорачуваме зголемено присуство на временски оски и карти во учебниците, со што се овозможува полесно ориентирање на учениците во времето и просторот, односно полесно препознавање на историските процеси и збиднувања. Притоа, истите да соодветствуваат со наративите во учебниците, како и да нудат соодветни информации за настаните кои се изучуваат, односно да бидат ставени во функција на активната настава.

Користењето на историски извори (документи) од примарен карактер е од суштинско значење и заслужуваат свое место во учебниците и секако во додатните наставни материјали кои за жал веќе не се присутни во наставниот процес како дополнување на постоечките учебници. Нешто што во минатото беше воспоставена практика. Со нивно користење не само што ќе се зголеми интересот на учениците за

истражување на минатото, туку ќе претставува и додадена вредност на наративите од учебниците.

Современото живеење и модерните текови бараат прилагодување на самата настава кон користење на електронски форми на учебници, прирачници и додатни наставни материјали. Наша одговорност е на истите да им најдеме место и во наставата. Ова претставува предизвик на кој мора да се одговори затоа што отвара бројни можности за зголемување на интересот за изучување на предметот историја и затоа заслужува значајно внимание, за што за жал мораме да констатираме дека не е случај денес.

Овие препораки би го отвориле патот кон трансформација на учебниците од сублимирано знаење кое учениците го меморираат, кон учебник како алатка за разбирање на минатото и процесите кои ја обликувале сегашноста. Впрочем тоа е и правецот кој се препорачува во бројни меѓународни документи кои ние како држава ги имаме потпишано и декларативно прифатено. Време е за нивна имплементација!

Заклучоци од проф. д-р Катерина Тодороска и доц. д-р Зејни Мазлами

Сублимирајќи ги резултатите од активностите, слободни сме да кажеме дека учебниците по предметот историја се со застарен концепт и содржина, имаат потреба од квалитетни промени со нивно осовременување бидејќи не одговараат на современите научни, методолошки и дидактички стандарди кои се користат во Европа и во светот.

На ваквиот недостаток, со години се реагира на меѓусебните средби на историчарите, како од научниот така и од наставничкиот кадар, но без некаков резултат во однос на реакција до Министерство за образование и наука и Бирото за развој на образованието.

Во учебниците има пренагласеност на политичката и воената историја, така што, околу 70-75% од наставните единици во учебниците се однесуваат на политичката и воената историја, додека темите поврзани со економијата, општеството, религијата, образованието и културата севкупно се претставени со 25-30%. На тој начин, поголемиот број наставници се соочувале со проблематичните теми, кои ги одбегнувале во текот

на наставата. Имено, согласно наставните планови по историја, во учебниците се застапени 48 наставни единици, а наставникот ја има слободата, од нив да одбере 36 наставни единици. Тоа создава простор за самоволно однесување на наставниците со што некои од учениците, зависно од својата национална припадност, не учеле наставни единици за другите етнички групи, туку само за својата. На тој начин, се создава анимозитет кај децата од другите етнички заедници во Република Северна Македонија, наместо наставните единици да послужат за запознавање на другите. Во таа насока е и злоупотребата на историски настани и личности за политички цели, особено кога има погрешно толкување на историските факти, без притоа да се стави акцент на времето за кое се однесуваат.

Непобитен факт е дека во учебниците по историја повеќе се пишува за општата историја на Албанците т.е. за историјата на Албанците во Албанија, помалку за Албанците во Косово и речиси ништо за историјата на етничките Албанци во Република Македонија. На тој начин се добива впечаток дека личности од албанскиот

народ во Македонија не учествувале во секојдневните случувања во македонската држава низ историјата, што е сосем спротивно на реалната состојба.

Посебен проблем во актуелните учебници по историја е преводот на учебниците од македонски на албански јазик или обратно. Имено, неретко од преведувачите се користат дијалекти што внесува забуна кај учениците во однос на темата која се обработува. Има случаи и кога во учебниците на албански јазик, при преводот, се исфрлени цели пасуси од македонската верзија на учебникот.

Забележително е дека учебниците, без исклучок, имаат одредени правописни и технички грешки. Ваквата забелешка, исто така, се рефлектира и на фактот дека во учебниците не е применет еден ист стандард за географските и личните имиња. Посебен акцент, во овој однос може да се стави на картите или фотографиите, кои се присутни во учебниците како визуелна поткрепа на текстот. Не помал проблем во учебниците е несоодветноста на визуелниот материјал со текстуалниот, со што кај учениците се создава конфузија, наместо разјаснување за тематската единица.

И покрај фактот што во подготвувањето на наставните програми учествувале и наставници од средното и основното образование, како автори на учебниците се среќаваат најчесто професори од високото образование и науката, со што текстовите добиле висок стил на изразување, неразбирлив за учениците. Дополнителен проблем кон стилот на пишување, претставува пренатрупаноста на лекциите со фактографија, која е тешка за меморирање на учениците, а напати е дури и излишна. Се добива впечаток дека авторите на учебниците само нафрлале податоци само да задоволат некој критериум за обем на материјалот, а не за негова практична примена во образовниот процес. Поради тоа, наставниците се принудени да го симплифицираат материјалот и да го направат разбирлив и достапен за децата од различна возраст. Ваквите учебници создаваат одбојност кај учениците кон наставниот предмет, наместо кај нив да ја разбудат желбата за истражување на своето семејно или општо минато. Основата на овој проблем се наоѓа во фактот што при изборот на автори на учебници неосновано се фаворизираат автори од науката и високото образование без присуство на наставнички кадар во тимот, иако наставникот

го знае менталитетот и интелектуалниот развој на учениците со текот на годините.

Учебниците по историја, кои се во употреба, се користени со години, што придонело за нивна амортизираност. Учениците учат од оштетени учебници, а за некои класови воопшто нема изготвено учебник со години. Таков е примерот со учебниците за учениците кои посетуваат дуално образование, потоа со учебниците од средните училишта каде историјата како предмет се учи во две/три години. Поради тоа, наставничкиот кадар ја изведува наставата врз основа на наставните планови, а учениците учат од забелешки во тетратките.

Нашата анализа и сознанијата добиени од комуникацијата со учениците и наставниците во однос на учебниците по историја, покажа дека учебниците не содржат доволно теми за другите етнички заедници во Македонија, освен за Македонците и Албанците, со што се добива впечаток за бинационалност на државата. На тој начин, наместо да се создава чувство за заедништво и соживот во заедничката држава, кај учениците се развива чувство на доминантност или потчинетост на одреден етникум. Учебниците содржат материјал

кој се однесува на политичката и воената историја во текот на историјата на македонската територија, додека не се дава доволно простор на темите поврзани со соживотот, толеранцијата, општествените движења, улогата на жената и др.

За организациите

Мировна акција / Aksioni Paqësor

Мировна акција е оформена 2001 година со обединувањето на повеќе неформални групи на пацифисти, антимиитаристи и приговарачи на совеста. Нашата мисија е промоција на мирот и културата на ненасилство. Во првите пет години од нашето постоење, акцентот во нашата работа беше ставен на признавање на приговорот на совеста (ПС), потоа на негова имплементација и консеквентно на укинување на обврзното служење на воен рок.

Од 2006 година започнавме со работа и на втората програма „Регионалната програма за антидискриминација“ која се фокусираше на јакнење на младите за препознавање и реагирање на разни појави на дискриминација. Во оваа програма заедно со активистите и активистките на Мировна акција беа вклучени млади од граѓански организации од Србија, БиХ, Косово, Хрватска и Македонија.

Во периодот од 2007 год. и сè до денес, Мировна акција се развива и зајакнува како на локално/национално ниво, така и во регионот, по однос на активизам за мировни прашања, движења и развој на политики. Во Македонија е пионер за развивање на методологија за собирање на животни приказни преку усна историја и на ова поле специјализира со специфична експертиза. Оваа методологија, специфично ја користи за собирање на животни приказни од настаните во вооружениот конфликт од 2001 год.

Во оваа насока, Мировна акција едуцира поединци кои собираат животни приказни, преку развиена методологија на интервјуирање и креирање трајни историски записи. Ваквата работа, потоа е во процес на дигитализација, заедно со новинските написи за настаните од 2001 год., при што се креира база на податоци, која овозможува трајна документација со јавен пристап за различни заинтересирани страни.

Од 2013 год. до денес, Мировна акција работи на изградба на мир, преку реализација на тренинзи за заинтересирани активисти/ки, мировни работници/чки, граѓани и граѓанки. Овие тренинзи се реализирани од тренерски тим на организацијата и истите се спроведуваат на македонски и албански јазик. Во оваа насока, Мировна Акција се разви во организација со тренерски тим кој работи на соочување со минатото со различни групи на интерес преку мировна програма дизајнирана специфично за секоја обука, базична или напредна.

Кога се зборува за соочување со минатото, неизбежна е работата со воени ветерани од двете страни. Мировна акција ги вклучува во своите активности, преку регионални иницијативи, како што е Иницијативата Реком, локални промоции на книгите со животни приказни, настани во организација на Мировна акција, изложби и групна работа преку работилници.

Мировна акција, исто така работи со наставнички кадар од основни и средни училишта во полето на изградба на мир. Преку градење на капацитети за интернетничко интегрирано образование кај наставничкиот кадар и стручните служби, но и активно вклучување на учениците. Образованието е чекор напред во разбирање на спецификите на различностите и интеркултурализмот. Во овој процес, Мировна Акција исто така обезбедува менторирање на групите наставници со кои работи, во реализација на активности поврзани со изградба на мир. Крајната намера од овој процес е да се воведат методологија на работа со учениците, специфично за темата изградба на мир во формалното образование.

Асоцијација на наставници по историја на Македонија

Асоцијацијата на наставници по историја на Македонија е непартиска, непрофитна и невладина организација за заштита, унапредување и развој на наставата по историја во основното и средното образование во Република Македонија.

Мисијата на АНИМ е: унапредување на соработка меѓу наставниците во нашата земја, соседството и на меѓународен план, преку размена на информации и идеи, учество во меѓународни конференции, семинари, проекти.

Развој на мирот, демократијата, стабилноста и унапредувањето на меѓуетничките односи во Република Македонија и регионот.

Основната замисла со која се водеа основачите на АНИМ, а до која асоцијацијата сè уште се придржува, е АНИМ да делува како организација која ќе ги обедини наставниците по историја во земјата и ќе им помогне на истите во

нивното професионално надградување и усовршување пред сè. Особено во ситуации кога најголемиот дел од наставниците за тоа немаат услови, а семинари и обуки специјализирани за наставниците по историја во државата не се одржуваат долги години наназад. Од тие причини АНИМ во изминатите, речиси 20 години на делување успеа да ги анимира најголемиот дел од наставниците по историја во земјата организирајќи бројни обуки, семинари, конференции и проекти, пред сè делувајќи наднационално, мултиетнички и во духот на рамноправност, еднаквост и меѓусебно разбирање.

Притоа, особен акцент се става на унапредување на соработката со наставници од регионот, па и пошироко, за што говорат и бројните меѓународни проекти во кои АНИМ активно учествува. АНИМ денес може со гордост да се пофали дека ја има најголемата мрежа на наставници по историја во Македонија преку која има понудено бројни обуки кои во

најголемиот дел се посветени на развојот на критичкото размислување, примената на мултиперспективниот пристап во наставата и претставува вистински предводник во унапредувањето и модернизацијата на наставата по историја.

Воедно, во досегашната своја дејност АНИМ има подготвено бројни додатни наставни материјали и прирачници за наставници кои редовно ја наоѓаат својата примена во секојдневната настава по историја.

Вредно да се спомене е и членувањето на АНИМ во ЕУРОКЛИО (Асоцијацијата на наставници по историја на Европа), остварувајќи значаен и видлив придонес во унапредувањето на наставата во регионот и пошироко во Европа. За тоа посебно сведочи организирањето на Годишната конференција на ЕУРОКЛИО за 2014 година во Охрид на тема: „Историја надвор од границите“ на која учествуваа 180 учесници од 47 држави од Европа и Светот.

Дејностите на работа се:

- подготвување и реализација на проекти, семинари, конференции и работилници за наставниците по историја
- соработка со домашни и странски владини и невладини институции и организации во полето на унапредување и подигнување на квалитетот на
- наставата по историја и нејзино прилагодување кон современите текови во Европа и светот
- издавање весник Информатор за наставници по историја, интернет-страница на Асоцијацијата и сл.
- изработување на додатни материјали по историја (збирка на документи, историски карти, мултимедијални изданија и сл.)
- подобрување на квалитетот на учебниците и наставните помагала по историја
- организирање на ученички натпревари по историја.

За проектот

Здружението Мировна акција и Асоцијација на наставници по историја на Македонија го реализираат проектот „Толкување на заедничката историја на современото време“. Проектот е 12 месечна иницијатива која започна во јуни 2020 год., чија цел е: Изградени партнерства за мир во образованието.

Реализацијата на овој проект отвора конструктивен дијалог помеѓу наставниците по историја од основните и средните училишта од земјава, кој ќе биде ставен во функција за креирање препораки за изработка на наставна програма по овој предмет, во кој ќе бидат содржани и поттикнати граѓанските вредности кај учениците.

Мировна акција и АНИМ ќе работат на иницијатива за промена на перцепциите за интеркултурализмот преку предметот историја, во училиштата.

Цениме дека овој предмет е клучен кога станува збор за изградбата на мирот, намалување и кршење на стереотипите и предрасудите за „другиот“, но и потреба за отворен дијалог меѓу стручната фела за толкување на историјата од втората половина на 20 век и почетокот на 21 век.

Со реализацијата на овој проект, Мировна акција и АНИМ го зајакнуваат меѓусебното партнерство, а со самото тоа и нивниот граѓански ангажман, учество и отвореност кон своите чинители, но и општеството во Република Северна Македонија и граѓанскиот сектор.

Нашата крајна заложба е да ги промовираме политиките за изградба на мир и култура на сеќавање меѓу граѓанските организации, образовните и други релевантни институции од земјава.

Биографии

Коавтори:

Проф. д-р Катерина Тодороска

Д-р Катерина Тодороска е родена 1963 год. во Прилеп, а од 1969 година живее во Скопје. Основно, средно и високо образование има завршено во Скопје.

Катерина Тодороска пројавува интерес за научната работа и веднаш по завршувањето на студиите по историја на Филозофскиот факултет го продолжила своето школување на постдипломските студии при истиот факултет.

Во 1987 год. се вработува во Институтот за национална историја како помлад асистент во Одделението за преродбенско и националноослободително движење и започнува со објавување на своите први трудови во научни списанија.

На 27 март 1991 година ги завршува постдипломските студии со одбраната на магистерскиот труд „Македонско-албански врски 1878-1903“ на Филозофскиот факултет во Скопје.

На 22.2.2000 ја брани докторската дисертација под наслов „Македонско-албански односи 1903-1913“ - прашање за државност и автономија на Македонија И Албанија“ на Правниот факултет во Скопје.

Во периодот од 1993 до 1994 год. била секретар на „Сојузот на друштвата на историчарите на Република Македонија“, а од 1995 до 1997 год. и претседател на истата асоцијација со променето име „Сојуз на историчарите на Република Македонија.“

Учествува на научни собири со свои трудови, кои се отпечатени во бројни зборници.

Уште со вработувањето д-р Тодороска се определува за недоволно обработувана тема во македонската историографија, за македонско-албанските врски, релации, контакти низ историјата.

Во текот на својата работа, покрај другите активности

се ангажирала и како член на редакцији на научни списанија („Историја“ списание на Сојузот на историчарите на РМ, „Гласник“ на ИНИ, додека од 2012 година и на Prace komisji Środkowoeuropejskiej раи на Полската академија на уметностите – историско-филозофски оддел, итн.), уредник и режисер на телевизиски серии.

По отворањето на постдипломските студии при ИНИ, предава повеќе предмети и била ментор на бројни магистранти и докторанти.

Како претседател на Советот на ЈНУ ИНИ од јули 2014 година учествувала во изготвување и донесување на повеќе интерни документи со кои е регулирана работата на ЈНУ ИНИ.

Во октомври 2014 год. е избрана за член на Сенатот на УКИМ, како претставник на ЈНУ ИНИ во ова тело на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“, сè до 2016 година.

Во текот на својата работа има објавено над 200 трудови и 15 книги (монографии и зборници на документи), а има учествувано на над 100 научни собири и конференции, итн.

Исто така, се појавува како ментор на над 30 магистранти и докторанди на магистерски и докторски студии во ИНИ и на УКИМ, била член на комисији за одбрана на магистерски и докторски трудови кај 60-тина кандидати.

Доц. д-р Зејни Мазлами

Доц. д-р Зејни Мазлами е роден на 27.9.1987 година во село Гургурница – Тетово. Додипломски студии завршил на Државниот универзитет во Тетово во 2010 година, на Филозофскиот факултет на студиската програма Историја. Магистерските студии ги продолжил на Државниот универзитет во Тетово, на Филозофскиот факултет на студиската програма Историја, насока Историја на новиот век, со магистерскиот труд „Бугарската политика кон македонското прашање 1903-1913“ (Politika bullgare ndaj çështjesmaqedonase 1903-1913). Докторските студии ги запишал во академската 2014/2015 година на универзитетот „Св. Кирил и Методиј“, во Институтот за национална историја. Докторирал на 29.7.2019 со

докторската дисертација со наслов „Просветните центри и институции на Албанците во Македонија 1878–1912“. Од септември 2015 година е ангажиран како соработник-асистент на Универзитетот во Тетово, на Филозофскиот факултет. На 27.10.2019 е избран во наставно-научно звање доцент на Универзитетот во Тетово, Филозофски факултет. Д-р Зејни Мазлами учествувал на многу научни конференции, симпозиуми, семинари, летни школи и разни курсеви во Македонија, Косово, Албанија, Босна и Херцеговина, Турција и Израел. Автор е на книгите „Бележник за историја“ (Fletorja e historisë) (2020), „Просветните институции на муслиманското население во Македонија 1878-1912“ (2021), како и на многу статии од областа на историјата и културата во периодичниот и дневниот печат.

Тренерски тим

Мире Младеновски

(mire.mladenovski[at]gmail.com)

Мире Младеновски е наставник по Историја со 28 години работно искуство. Предава на ученици на возраст од 10 до 15 години. Искусен е во полето на јавно говорење, организирање и спроведување семинари и обуки на национално и меѓународно ниво. Бил вклучен како експерт во бројни меѓународни и меѓувладини организации, вклучувајќи го Советот на Европа, во повеќе од 20, главно европски земји. Претседател на АНИМ, Претседател на EUROCLIO (Европска Асоцијација на Наставници по историја) во периодот 2018 -2019, автори и уредник на повеќе публикации од историја и образование. Предавач и изведувач на многубројни предавања, работилници, обуки на национално и меѓународно ниво.

Горан Талески

(goran.taleski[at]mirovnaakcija.org)

Горан Талески е роден на 17.11.1976 година во Прилеп. Еден од основачите на Мировна акција. Ангажиран во работата на Здружението од неговите почетоци. Работел на проекти од областите на соочување со минатото, интегрирано образование, препознавање и реагирање на појави на дискриминација, приговор на совест. Тренер за изградба на мир со повеќегодишно искуство. Работи и како тренер на програми со воени ветерани и со собирачи на животни приказни.

Емрах Реџеџи

(emrah[at]mirovnaakcija.org)

Емрах Реџеџи е мировен работник во Мировна акција. Студирал англиски јазик и американски студии и Односи со јавноста, и двете со фокус на политика, ненасилство, мултикултурализам и комуникации на Меѓународниот балкански универзитет во Скопје. Тој е активист над 7 години, активно учествувајќи во разни движења и иницијативи поврзани со образовни права и човекови и социјални права. Работи на интегрирано образование и соочување со минатото. Исто така е и тренер за изградба на мир и соочување со минатото.

Претходно се занимавал со односи со јавноста и новинарство.

Боро Китаноски

boro[at]mirovnaakcija.org

Роден во 1976 во Прилеп. Еден од основачите на Мировна акција во 2001 год. Приговарач на совест. Има повеќегодишно тренерско искуство во областите: ненасилна акција, изградба на мир, орална историја, мировно образование, работа со воени ветерани, приговор на совест, и тренер за Do No Harm пристап. Работел на разни позиции во повеќе национални, регионални (Балкан) и меѓународни програми за антимилиитаризам, приговор на совест, изградба на мир, антидискриминација, мировно образование, а во моментот е мировен работник на програмата за Соочување со минатото во Мировна акција.

Бил член на Извршниот комитет на War Resisters' International – WRI (2006 – 2010) и интернационално избран член на Советот на WRI (2006 – 2014). Бил национален координатор на Иницијативата за РЕКОМ (2010 – 2011) за Македонија.

Анекс 1

Осврт на одделни грешки во учебниците по историја од основно и средно образование. Проф. д-р Катерина Тодороска доц. д-р Зејни Мазлами

Учебници од основно образование

Со оглед на фактот што во одреден период во Република Македонија се користеа по неколку учебници за основно и средно образование, ние ги користевме најзастапените учебници во училиштата бидејќи токму тие учебници, самите наставници ги оцениле, иако со забелешки, како најприфатливи за учениците. Напоменуваме дека во периодот кога се подготвувале и печателе овие учебници, во Република Македонија имало осумгодишно основно образование, така што со воведувањето на деветтолетката, учебниците се поместуваат за едно одделение напред. Имено, учебникот за петто денес се користи во шесто одделение итн¹².

Во таа насока, беа анализирани учебниците за основно образование, кои ќе ги пишуваме според новата образовна реформа, од 6 до 9 одделение и тоа:

Учебникот од 6 одделение од авторите Коста Аџиевски, Даринка Петреска, Ванчо Ѓорѓиев, Виолета Ачкоска, Војислав Саракински од 2005 г. – издавач Министерство за образование и наука.

Во овој учебник има непотребни лекции кои два пати се повторуваат како наставна единица. Имено лекцијата

12. Министерство за образование и наука; Биро за развој на образованието; Основно образование – предметна настава. Наставни програми по историја од V – VIII одделение, Скопје 2004.

„Најстарите цивилизации“ и „Стара египетска држава“ содржат идентични податоци што е непотребно и нецелисходно за учениците бидејќи нема потреба од учење на исти податоци два пати во иста тематска единица. Наместо тоа, може да се додаде друга лекција, на пример за Месопотамија или за Индија и за Кина, во односниот период. Во темата Хелада има употреба на некој нови термини како Ајолци, а треба Еолци (стр. 39); Периојки наместо Периеки; Хејлоти - треба Хелоти (стр.41); Клејстен – Клистен (стр.44); Ајсхил – Есхил (стр.46).

Во темата Македонија во стариот век не е објаснето, ниту напишано значењето на името Македонија (Макос - голема, Дон – земја). Исто така, проблематично е преименувањето на одредени стандардизирани термини како Дареј, а треба Дариј (стр.63); Бабилон – Вавилон (стр.65); Гај Јулие Кајсер – Гај Јулиј Цезар (стр.77); Ајнеида – Енеида (стр.81); Кикерон – Цицерон (стр.81); Такит – Тацит (стр.83).

Во учебникот, пишува дека Дарданите биле блиски со Илирите, при што не се наведува дека Дарданите се едно од илирските племиња.

Учебникот за 7 одделение од авторите Ненад Нанески и Бехар Мехмети, од 2005 година од издавачот КАТ Продукција.¹³ Во темата „Светот и Европа во раниот среден век“ во наставната единица „Општи карактеристики на средниот век“ дадени се непотребни податоци, додека не е дадено објаснување за преминот од робовладетелство во феудализам како важна карактеристика на средниот век. Во овој учебник е евидентно дека авторите не се раководеле по Наставната програма од 2004 година, така што наставните единици некаде содржат поделени лекции како за Бугарија и за Србија, додека други наставни единици не се обработени. Така на пример, во темата „Балканот и Македонија под османлиска власт“ недостигаат лекциите за „Културата во Македонија од 15 до 18 век“ и „Културата кај Албанците од 15 до 18 век“, иако во наставниот план и програма по кој треба да се раководат наставниците тие се присутни.

13. Сметаме за потребно да ја дадеме и оваа информација, дека има уште еден учебник и тоа од авторите Милан Бошковски, Неби Дервиши, Јордан Илиоски од 2005 година, кој е пишувач на повисок стил, со премногу текст, премногу податоци и небитни информации за возраста на учениците од 12 години. Повеќето од консултираните наставници не го преферираат.

Учебникот за 8 одделение од авторите Виолета Ачкоска, Ванчо Георгиев, Фејзула Шабани, Далибор Јовановски од 2005 година во издание на Табернакул.

Овде постојат теми за светската историја, европската историја, и една обемна тема „Балканот и Македонија од 18 в. до Првата светска војна“. Анализирајќи го напишаното може да се каже дека учебникот е пишуван на висок стил, историските настани се лошо објаснети, а се користи и премногу непозната и неповрзана терминологија. Напати се среќаваат само нафрлени факти без никаква поврзаност со претходниот текст во однос на поважните настани како Балканските војни. И покрај фактот што во Наставната програма од 2004 година, за Илинденско востание се предвидуваат и нагледни средства, нема ниту една карта за да се види територијата на Македонија во тој период, ниту да се покаже каде бил центарот, кога и каде се проширило Илинденското востание. На тој начин учениците се збунети кога во лекциите се говори за револуционерни окрузи, а тие немаат можност да го лоцираат ниту Битолскиот револуционерен округ каде било кренато и задушено Илинденското востание.

Во овој учебник повеќе се става акцент и анализа на балканските држави, поединечно, отколку на националната историја.

Учебникот за 9 одделение од авторите Ѓорѓи Павловски, Димка Ристовска, Владо Велковски, Аријан Аљидеми, Халид Сеиди од 2005 година од издавачот Просветно дело.

И во овој учебник има премногу терминологија непозната за учениците, анализиран е голем период и тоа од Прва светска војна, периодот меѓу двете светски војни, Втора светска војна и периодот по неа до 90 години на 20 век. Самиот факт што тематските целини се однесуваат, како за Македонија и за останатите балкански држави и светот, доволно говори за пренатрупаноста на информациите, без никаква рационализација. Учебникот содржи премногу факти и податоци. Во целиот текст нема ништо за неврзаното движење и покрај тоа што тоа движење има значителен ефект врз македонската држава како федерална единица на поранешната југословенска федерација. Исто така, скудни се информациите за Европската Унија и неоколонијализмот. Во темата Прва светска војна, непотребно се обработуваат 4 наставни единици кој имаат идентична содржина. Тоа се лекциите за балканските земји, Македонија и Албанија во Првата светска војна, кои што може да се обработуваат заедно во една тематска целина.

Учебници за средно образование

Што се однесува до учебниците за средно образование, беше направена анализа на следниве текстови:

Учебник за прва година гимназиско образование (четврто издание) од Милан Бошкоски, Неби Дервиши, Сафет Незири, Диме Маџовски, Сашо Николоски од 2016 година од издавачот Просветно дело.

Текстот во учебникот е напишан на висок стил, неразбирлив за учениците. Темите кои се обработуваат се повторуваат со темите од учебниците по кои се учи во VI одделение во основните училишта. На тој начин, учениците ниту учат нешто ново, ниту напишаниот текст е прилагоден на нивната возраст. Во учебникот по историја за прва година гимназиско образование, Линкестите и Енхелеите се претставуваат како антички македонски племиња, а во истиот учебник има наставна единица со наслов Илирското кралство на Енхелеи.

Во учебникот по историја за прва година гимназиско образование, пишува дека светата книга на муслиманите Куранот е составена од зборовите на пророкот Мухамед. Ова е навредливо за чувствата на припадниците на исламска вера.

Учебникот обилува со фактографија, тешка за меморирање и експлицирање од страна на учениците. Кон текстот се нудат визуелни елементи, но често се среќава несоодветност во визуелната поддршка со текстот. На крајот на учебникот е поместен „Речник на непознати зборови“, но и во него има и неточности и недоволно јасно објаснети поими. На пример, поимот тотемизам е објаснет како „верување на племето во заедничко потекло од некое животно“, а притоа не се зема предвид дека тотемот може да биде и предмет.

Учебникот за втора година гимназиско образование (трето издание) од авторите Милан Бошкоски, Неби Дервиши, Силвана Сидоровска-Чуповска, Наташа Котлар, Јордан Илиоски, Димко Поповски од 2018 година од издавачот Просветно дело.

Како и учебникот за прва година, и овој содржи исто наставни содржини како учебникот за VII одделение, со тоа што авторите се амбицирале овој текст да биде пообеман. Со тоа само

направиле понеразбирлив и понесоодветен текст за учениците. Уште во почетокот на текстот, каде што се говори за изгледот на средновековните градови се нудат визуелни прикази на Краков и Дубровник, кои се сосем неприродни и несоодветни. Имено, под фотографијата од Дубровник стои „Дубровник пред земјотресот од 1667 година“, а при тоа текстот се однесува на XII и XIII век.

Во целиот текст е крајно нејасна тематската единица „Балканот во развиениот среден век“ во која конфузно се нафрлаат информации за балканските земји и Византија од XII до средината на XV век, за потоа да се разглобуваат со исти податоци состојбите во „Албанското кнежевство од XI до XIII век“, „Османлиската држава“, „Албанските кнежевства во XV век и потпаѓање под османлиска власт“.

Учебникот обилува со визуелен материјал, кој неретко не соодветствува ниту со текстот, ниту со временскиот период кој се обработува во одредената тематска рамка.

Учебник за трета година гимназиско образование (задолжителен предмет) четврто издание од авторите Новица Велјановски, Гордана Плетварска, Соња Цветковска, Џафери Шичери од 2011 година од издавачот Просветно дело.

Покрај заедничката црта на сите гимназиски учебници со преклопувањето на темите со оние кои се учат во осмо одделение во основните училишта, овој учебник е интересен по многу нешта. Уште на почетокот се навестува тематска целина „Светот, Европа и Балканот во Првата светска војна“ што само по себе е недозволиво широка тема за обработка. Но, првата лекција се однесува на „Европа во почетокот на 20 век“ во која се говори и за САД и други неевропски држави, со што кај учениците се внесува конфузија за тоа дали и како неевропските држави се изучуваат во несоодветен контекст. Според нас, овој учебник е преоптоварен со непотребни податоци кои само нафрлени и изолирани од контекст, внесуваат чувство на непотребно оптоварување на ученикот. На пример: „...Најважните научно-технички пронајдоци од овој период биле: во сообраќајот, првиот автомобил со бензински мотор на Готлиб Дајмлер и Карл Бенз (1887-1889); прекуокеанскиот брод (почеток на 20

век); авионот – двокрилец на браќата Рајт (1903 г.); носачите на свиони (1911г.); во науката, електричната светилка на Едисон (1879 г.); вакцината против беснило на Пастер (1885 г.)...“. Реченицата продолжува. Ваквото нафрлање на имиња и години, без никаква подлога ниту епилог на настаните се практикува низ целиот текст во учебникот. Визуелната поткрепа на текстот е присутна и во овој учебник иако истата, често е нападна и несоодветна со текстот.

Учебник за четврта година на гимназиско образование за општествено – хуманистика насока од авторите Даринка Петреска, Виолета Ачкоска, Маргарита Пешевска од издавачот Табернакул.

Анализата на овој учебник покажа дека во него ги среќаваме истите карактеристики и за претходните. Учебникот е обременет со бројни податоци и имиња кои недоволно или воопшто не се објаснети, а користениот вокабулар е на високо ниво неразбирливо за учениците. Поради тоа, неретко професорите ги симплифицираат наставните единици или го дообјаснуваат понудениот текст.

Учебникот за прва година средно стручно образование од авторите Мирослав Бошковиќ, Данче Мачевска од 2010 година, издание на Министерството за образование и наука на Република Македонија.

За разлика од другите учебници за средно образование, овој учебник е подготвен од автори кои имаат долгогодишно искуство во практиката, што придонело за посоодветен разбирлив јазик во текстовите. Во учебникот се обработуваат теми од најстаро време до периодот по Втората светска војна. Со оглед на обемноста на материјалот, авторите во секоја лекција ги пренеле најосновните податоци за тематските единици. Тоа, од друга страна, создало проблем во експликацијата која е многу набиена со фактографија тешка за помнење за учениците. Она што е забележливо за овој учебник е соодветното присуство на визуелниот материјал и точноста на прашањата наменети за учениците. Исто така, во овој учебник се забележуваат интересни теми од светската урбана култура, што секако претставува освежување во однос на другите учебници.

Историја на Македонија за втора година средно стручно образование од авторите Мирослав Бошковиќ, Данче Мачевска од 2010 година, издание на Министерството за образование и наука на Република Македонија.

Како автори во овој учебник се јавуваат истите личности како и во претходниот наменет за средните стручни училишта. Во него се застапени повеќе теми и тоа „Македонија во антиката“, „Македонијавосредниот век“, „Македонијаподосманлискавласт (до средината на XIX век)“, „Националноослободителната борба на македонскиот народ до Балканските војни“ и „Македонија од Балканските војни до независноста“. Вака конципираниот учебник се однесува на многу долг временски период што резултирало со текст кој е обременет со фактографија, настани кои се недоволно или воопшто не се објаснети, имиња на личности за кои претходно не се среќаваат и не се во корелација со претходни податоци. Учебникот обилува со соодветна визуелна поткрепа која помага во дообјаснување на текстот. Исто така, за учениците се поставуваат соодветни прашања и дополнителни задачи.

Анекс 2

Прашалник за проектот „Толкување на заедничката историја на современото време“

1. Дали мислите дека учебниците по предметот историја се со застарен концепт и содржина?
2. Дали сте забележале некаков/и пропуст/и во учебниците? Доколку да, дали сте реагирале во врска со тоа и какви биле резултатите?
3. Во наставата дали целосно сте ги почитувале наставниот план и програма или сте правеле одредени модификации за кои сте оцениле дека се потребни?
4. Каков е Вашиот пристап кон учениците при предавањето и објаснувањето на следните поими: етнички идентитет, народ староседелец (автохтони), племенски раселувања?
5. Според Вашето мислење, дали во учебниците по историја им се дава повеќе важност и место на одредените настани од политичкиот живот отколку на соживотот на мултиетничкото и мултикултурното општество?
6. Учебниците по историја во РС Македонија дали треба да продолжат да бидат делени тематски (историја на македонскиот народ, историја на Албанците, и др.) или треба да бидат заеднички (историја на РС Македонија)?
7. Дали треба да се соочуваме или да избегнуваме „проблематични“ теми?
8. Како треба да се оценуваат настаните од 2001 година и дали треба да бидат дел од наставниот план и програма?
9. Како историчари, дали Ве вознемирува користењето и погрешното толкување на историските личности и настани за интересите на дневната политика?
10. Проектите, работилниците и Вашиот ангажман надвор од наставата дали Ви помага да создадете пошироко и поразлично толкување на историските теми?

